

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди

ПЕДАГОГІКА ЗДОРОВ'Я

Збірник наукових праць
VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції
18-19 травня 2018 року

Харків-2018

ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД ДО ДІТЕЙ ІЗ ПОРУШЕННЯМИ ПСИХОФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ ЯК УМОВА РОЗБУДОВИ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Одним із ключових напрямів реформування освітньої системи є впровадження в Україні інклюзивної освіти. Відповідно до принципів, проголошених у Саламанській декларації [2], загальноосвітні навчальні заклади мають приймати всіх дітей, незалежно від їхніх фізичних, інтелектуальних, соціальних та інших особливостей.

Значною за чисельністю є категорія дітей і підлітків з порушеннями психофізичного розвитку. Допомога такому контингенту має включати комплекс медичних, психолого-педагогічних і соціальних заходів, а навчання в умовах загальноосвітніх закладів вимагає перебудови освітнього середовища, збагачення й диференційованого використання його ресурсів. Діти та підлітки з порушеннями психофізичного розвитку часто мають ослаблене здоров'я, труднощі як у навчанні, та і у спілкуванні з однолітками. При організації навчання та виховання таких дітей необхідно враховувати стан їхньої уваги, гностичних, мнестичних, мисленнєвих процесів, моторних функцій, рівень сформованості основних компонентів навчально-пізнавальної діяльності, обсяг наявних у них знань, умінь, навичок, а також особливості їхньої емоційно-вольової та мотиваційної сфер. У більшості випадків розвиток таких дітей відхиляється від показників норми, відповідно, є цілком своєрідним. Це потребує опори на особистісно-орієнтований підхід, який враховує причини і характер утруднень дитини в оволодінні навчальною програмою, і в той же час спирається на її позитивні риси характеру та інші особистісні ресурси, що можуть сприяти підвищенню її успішності у навчанні (Т. Ахутіна, Е. Данілавічюте, Н. Корсакова, Р. Лалаєва, Ю. Мікадзе, В. Тарасун, М. Шеремет та ін.). Очевидно, що реалізація особистісно-орієнтованого підходу до дітей вимагає від педагога значного багажу професійних знань і навичок, креативності, а також духовної щирості, оптимізму.

Інклюзія як модель організації навчання дітей із психофізичними порушеннями у загальноосвітньому навчальному закладі націлена на усунення будь-яких проявів сегрегації і надання дітям і підліткам якісних освітніх послуг. У зв'язку з цим у суспільстві має формуватися турботливе ставлення до всіх учасників інклюзивного освітнього процесу: і безпосередньо до дітей з особливими освітніми потребами, і до їхніх здорових однолітків, і до педагогів, які безпосередньо розв'язуватимуть завдання інклюзивної освіти. Саме педагоги мають забезпечувати на практиці доступність усіх форм навчання, адаптувати навчальні програми з урахуванням потреб і можливостей кожної дитини, а у роботі з дитячим колективом поєднувати традиційні та інноваційні підходи і створювати

максимально сприятливі умови для соціалізації, самовизначення та самореалізації всіх вихованців загальноосвітнього навчального закладу.

Отже, освіта дітей із порушеннями психофізичного розвитку передбачає використання особистісно-орієнтованого підходу, першою чергою, в організації навчального процесу. Педагог має враховувати індивідуальні потреби кожної дитини під час розробки індивідуального плану її навчально-пізнавальної діяльності. Розробка навчальної та корекційно-розвивальної програм для дитини з особливими потребами має бути результатом комплексного її обстеження, а реалізація завдань, зазначених у програмі, - результатом командної роботи фахівців, зокрема успішним забезпеченням психолого-педагогічного її супроводу. Враховуючи особливості розвитку дітей, педагог має оптимально сполучати фронтальну, групову, індивідуальну роботу в класі. Виключно важливо спиратися на особистісно-орієнтований підхід під час формування в дітей із порушеннями психофізичного розвитку загальнонавчальних умінь і навичок, які мають сприяти підвищенню їхньої успішності в навчанні (навчально-організаційних, навчально-інтелектуальних, навчально-інформаційних).

З метою формування навчально-організаційних умінь і навичок доцільно: привчати дітей дотримуватися простих, але обов'язкових правил користування шкільними приналежностями; словесні інструкції сполучати із символічними позначеннями, а в певних ситуаціях замінювати знаками-символами; спиратися на прийом коментування, тобто омовлення дітьми того, якого порядку дій треба дотримуватися під час виконання завдань різного характеру. Задля формування навчально-інтелектуальних умінь і навичок доцільним є наступне: формувати поняття, вчити відшукувати провідні ідеї в поданій інформації шляхом виділення та осмислення учнями найбільш загальних, істотних ознак об'єктів і явищ; цілеспрямовано підводити учнів до узагальненого способу розв'язання певного типу завдань; вчити дітей встановленню причинно-наслідкових, часових, просторових, інших логічних зв'язків у роботі з тим матеріалом, що є доступним, зрозумілим їм своєю змістовою стороною. Формуванню навчально-інформаційних умінь, навичок сприятиме чітко організована робота з підручниками, дитячими книжками, індивідуальними картками, сигнальними наочними опорами (малюнками, таблицями, схемами та ін.).

Інклюзивна освіта має вдовольняти інтереси дітей із особливими потребами, у той же час нічим не обмежувати розвиток звичайних дітей. Її переваги для дітей із порушеннями психофізичного розвитку полягають у тому, що відвідуючи найближчий до місця проживання загальноосвітній заклад, вони залишаються у звичних для них соціальних умовах, не відриваються від родини. Спілкування та взаємодія із здоровими однолітками стимулюють їхній розвиток. Здорові діти створюють більш креативне середовище для своїх ровесників із порушеннями психофізичного розвитку, і це певною мірою поліпшує когнітивний, моторний, емоційний та соціальний розвиток дітей з особливими потребами. Отже, педагоги мають допомогти дітям із порушеннями психофізичного розвитку налагодити дружні стосунки

зі своїми здоровими ровесниками, стимулювати включення дітей із особливостями розвитку у взаємодію з однолітками не тільки під час учбової роботи, а і у ситуаціях неформального спілкування (під час режимних моментів, прогулянок, ігор на свіжому повітрі та ін.). Діти з порушеннями психофізичного розвитку нерідко наслідують поведінці, ігровим та навчальним діям здорових однолітків, тому педагог має слідкувати за тим, щоб таке наслідування було цілком доцільним і корисним. Діти з особливими освітніми потребами можуть отримати таким чином нові знання, набути або закріпити певні уміння й навички. У той же час спілкування з дітьми з порушеннями психофізичного розвитку має позитивно впливати і на здорових дітей: сприяти розширенню їхнього соціального досвіду, умінь організовувати взаємодію й успішно розв'язувати комунікативні завдання у різноманітних ситуаціях. Це навчатиме здорових дітей правильно сприймати і толерантно ставитися до своїх ровесників із особливими потребами, відповідно, виховуватиме в них доброту, щирість, уміння проявляти турботу і надавати допомогу. У соціальному контексті указаний досвід матиме виключно важливе значення для розвитку комунікативної компетентності і здорових дітей, і їхніх ровесників з особливими потребами, для виховання в усіх членів дитячого колективу позитивних особистісних якостей і рис характеру.

Отже, опора на особистісно-орієнтований підхід є однією з найважливіших умов організації навчання та виховання дітей в інклюзивному освітньому середовищі. Такий підхід враховує і наявні труднощі дітей із психофізичними порушеннями, і особистісні ресурси для їх подолання, сприяє гармонізації стосунків у дитячому колективі.

Література

1. Голуб Н.М. Індивідуальний підхід у роботі з молодшими школярами, які мають труднощі в навчанні // Роль освіти у сталому розвитку гірського регіону //Зб. матер. III Міжнар.наук.-практ. конф. – Івано-Франківськ, 20-22 вересня 2017 року. – С. 17-18.
2. Саламанська декларація: про принципи, політику і практичну діяльність у сфері освіти осіб з особливими потребами: [прийнята Всесвітньою конференцією з питань освіти осіб з особливими потребами: доступність і якість]. – К., 2000. – 21 с.

Дмитрієва І.В.

Донбаський державний педагогічний університет

СИСТЕМНИЙ ПІДХІД ДО ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ У СПЕЦІАЛЬНІЙ ШКОЛІ

При визначенні основних напрямків виховання дітей з порушеннями розумового розвитку українська дефектологічна наука виходить із розуміння цього процесу як корекційно-розвивального (В. Бондар, Л. Вавіна, І. Єременко, В. Липа, Г. Мерсіянова, С. Міронова, В. Синьов, О. Хохліна та ін.). Йдеться про необхідність формування особистості, підготовленої до життя, посиленої до участі в суспільно корисній праці; особистості, здатної